

УДК 783:78.071.1 (477.82)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-2-20>

Оксана ЛЕГКУН,
orcid.org/0009-0000-0223-6541
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри мистецьких дисциплін та методик їх навчання
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка
(Кременець, Україна) oksaleh1@ukr.net

КОМПОЗИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ АРСЕНА РІЧИНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ

У статті досліджено різносторонню діяльність А. Річинського як громадсько-політичного та культурно-просвітницького діяча, лікаря, композитора, педагога, одного із ідеологів руху за українізацію православної церкви, засновника українського спортивно-виховного товариства Пласт у Володимир-Волинському повіті, публіциста та видавця. Висвітлено основні віхи життя А. Річинського та встановлено, що родинне виховання мало значний вплив на формування його патріотичного світогляду. З'ясовано, що з початком лікарської практики у повітовій лікарні Ізяслава особливу увагу Річинський приділяє участі в освітньому й культурному житті міста.

Виявлено, що Володимир-Волинський період життя А. Річинського був надзвичайно плодотворним. Окрім лікарської практики, діяч веде активну діяльність щодо відправи богослужінь на рідній мові, наголошує на відсутності українських церковних піснеспівів, публікує статті на медичну, освітню, краєзнавчу й суспільно-політичну тематику, досліджує історію церкви та релігійної думки.

Розкрито його діяльність як редактора та видавця місячників «На варті» та «Наше братство», де висвітлювалися проблеми українського церковного відродження, як учасника товариств «Просвіта» та «Рідна хата» та засновника молодіжної організації «Пласт» у Володимир-Волинському.

Здійснено цілісний аналіз композиторської спадщини А. Річинського в контексті становлення національної церкви. Досліджено музичні збірки: «Всенародні співи в українській церкві» (1925), «Українські церковні співи» (1926), «Українські колядки» (1927), «Скорбна мати» та «Українська відправа Вечірня та Рання» (1929).

Проаналізовано оригінальні композиції та аранжування А. Річинського, з'ясовано жанрову специфіку творів, використання інтонаційних зворотів, ритміки й специфічних фактурних прийомів, ладо-гармонічних нюансів та агогічних відхилень. З'ясовано, що видання «Українські колядки» спрямовано на збереження та поширення багатогранної духовної спадщини різдвяних традицій, колядок, щедрівок. Встановлено, що композиторська діяльність А. Річинського сприяла популяризації церковних творів українською мовою та розвитку національної духовної музичної культури.

Ключові слова: Річинський, композитор, церковні піснеспіви, культурно-просвітницька діяльність.

Oksana LEHKUN,
orcid.org/0009-0000-0223-6541
Candidate of Art Criticism,
Associate Professor at the Department of Art Disciplines and Methods of Teaching
Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy
(Kremenets, Ukraine) oksaleh1@ukr.net

ARSEN RICHYNSKY'S COMPOSITIONAL ACTIVITY IN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF THE NATIONAL CHURCH

The article examines the versatile activities of A. Richynskiy as a socio-political, cultural and educational figure, physician, composer, teacher; one of the ideologists of the movement for the Ukrainianization of the Orthodox Church, founder of the Ukrainian sports and educational society Plast in Volodymyr-Volynskiy district, publicist and publisher. The main milestones of A. Richynskiy's life are highlighted and it is established that family upbringing had a significant impact on the formation of his patriotic outlook. It is found that with the beginning of his medical practice in the county hospital of Izyaslav, Rychynskiy paid special attention to participation in the educational and cultural life of the city.

It has been found that the period of A. Richynskiy's life in Volodymyr-Volynskiy was extremely fruitful. In addition to his medical practice, the figure is active in conducting services in his native language, emphasizes the absence of Ukrainian church hymns, publishes articles on medical, educational, local history, and socio-political topics, and researches the history of the church and religious thought.

His activities as an editor and publisher of the monthly magazines "On Guard" and "Our Brotherhood", which covered the problems of the Ukrainian church revival, as a member of the societies "Prosvita" and "Ridna Khata" and as a founder of the youth organization "Plast" in Volodymyr-Volynskiy are revealed.

A holistic analysis of A. Richynsky's compositional heritage in the context of the formation of the national church is carried out. Music collections are studied: "National Chants in the Ukrainian Church" (1925), "Ukrainian Church Chants" (1926), "Ukrainian Carols" (1927), "Grieving Mother" and "Ukrainian Vespers and Matins" (1929).

The author analyzes the original compositions and arrangements by A. Richynskyi, reveals the genre specificity of the works, the use of intonation, rhythmic and specific texture techniques, harmonic nuances and agogic deviations. It has been found that the publication "Ukrainian Carols" is aimed at preserving and disseminating the multifaceted spiritual heritage of Christmas traditions, carols, and shchedrivkas. It is established that the compositional activity of A. Richynskyi contributed to the popularization of church works in the Ukrainian language and the development of national spiritual musical culture.

Key words: Richynskyi, composer, church chants, cultural and educational activities.

Постановка проблеми. Із проголошенням Україною незалежності актуального значення набула проблема духовного відродження та повернення із забуття маловідомих та необґрунтовано замовчених постатей. До цих визначних особистостей належить Арсен Васильович Річинський – громадсько-політичний та культурно-просвітницький діяч, лікар, педагог, один із ідеологів руху за українізацію православної церкви, засновник українського спортивно-виховного товариства Пласт у Володимир-Волинському повіті у 20-х – 30-х рр. ХХ ст., композитор, публіцист і видавець.

Заслуговують на увагу наукові релігієзнавчі праці А. Річинського, які присвячені українізації православної церкви та залишаються актуальними й сьогодні.

Аналіз досліджень. У 1998 році у Кременці відбулися перші Річинські читання (загалом їх проведено десять), що сприяло ґрунтовному вивченню науковцями, краєзнавцями та релігієзнавцями різносторонньої діяльності цієї неординарної особистості.

В останні десятиліття з'явилися наукові розвідки, які характеризують А. Річинського як діяча національного церковного руху на Волині (П. Кралюк, М. Кучерепа, О. Саган, Н. Стоколос, В. Хоміцький та ін.), висвітлюють громадсько-релігійну та краєзнавчу діяльність (В. Петрович, І. Скакальська, Г. Чернихівський та ін.), внесок у розвиток руху пластунів на Волині (О. Савчук).

Серед наукових розвідок виокремимо монографію А. Гудими «Харизма Арсена Річинського», у якій охарактеризовано постать, як основоположника етнології релігії в українському релігієзнавстві та автора власної концепції релігійно-національної ідеології.

О. Альошина у дисертаційному дослідженні здійснила комплексний історико-релігієзнавчий аналіз діяльності А. Річинського в контексті українізації Православної церкви в Польщі у 20-х – 30-х рр. ХХ ст.

Проблема вивчення композиторської діяльності А. Річинського на сьогодні залишається

недостатньо опрацьованою. О. Кравчук у дисертаційному дослідженні, яке присвячено висвітленню громадсько-політичної та культурно-просвітницької діяльності А. Річинського, частково простежує становлення його як композитора.

Л. Понедельник, розглядаючи основні напрямки літературно-мистецького життя Волині у міжвоєнний період (1921–1939 рр.), звертає увагу на видання збірок церковних співів українською мовою А. Річинського.

П. Шиманський у контексті висвітлення регіональних особливостей музичної культури Волині першої половини ХХ століття розкриває особливості композиторського стилю А. Річинського.

Мета статті – визначити роль та проаналізувати композиторську діяльність А. Річинського у контексті становлення національної православної церкви.

Виклад основного матеріалу. Арсен Васильович Річинський народився 12 червня 1892 р. у с. Тетильківці Кременецького повіту Волинської губернії (нині село Шумської міської громади Кременецького району Тернопільської області) у родині священника.

Виховання на національних традиціях, велика бібліотека, у якій «окрім богословської літератури, часописів, настільною книгою був «Кобзар», твори вітчизняних і зарубіжних письменників» (Кравчук, 2021: 84) відіграв значну роль у формуванні світогляду Річинського. Початкову освіту Арсен здобув у місцевій церковно-парафіяльній школі, згодом – у Клеванській духовній школі Рівненського повіту, Кременецькому чоловічому духовному училищі та чотири роки навчався у Волинській духовній семінарії, яка на той час була переведена у Житомир.

Роки перебування у Житомирі мали значний вплив на формування національних поглядів Річинського. У нарисі «До щастя, слави і свободи» він зазначає, що, будучи семінаристом, належав до таємного українського гуртка: «...раз чи два на місяць перекрадалися зимовими вечорами на житомирські передмістя на сходина підпільного українського гуртка шкільної молоді тільки для

того, щоби з товариських рефератів знайомитися з рідною історією та літературою. Мусіли оглядатися на шкільне «начальство» і на поліцію...» (Річинський, 2012: 236).

Річинський вивчає історію та культурні надбання українського народу, стає членом підпільного гуртка, який вели викладачі семінарії – члени «Товариства дослідників Волині», бере участь у літературно-музичних імпрезах та набуває навичок у редагуванні рукописних збірок.

Закінчивши чотири класи духовної семінарії, А. Річинський працював учителем двокласної церковно-парафіяльної школи у с. Сіднярки Луцького повіту. Восени 1911 р. юнак став студентом медичного факультету Варшавського університету, проте, у зв'язку із початком Першої світової війни, Річинський перевівся на навчання до Київського університету ім. Св. Володимира. Склавши державні екзамени, він отримує посаду лікаря у повітовій лікарні Ізяслава.

В Ізяславі А. Річинський стає активним учасником освітньо-культурного життя міста, редагує видання «Нова дорога» та працює над шкільним підручником з гігієни, ініціює створення курсів українознавства для народних учителів, читає лекції з історії України, організовує та керує учительським хором колективом (Кравчук, 2021: 102).

У квітні 1922 року А. Річинський переїжджає до Володимир-Волинського та отримує посаду головного лікаря міської лікарні. Він провадить активну громадську діяльність: редагує і власним коштом видає «незалежний місячник українського церковного відродження» «На варті» та «Наше братство» (Скакальська, 2017: 59), активний учасник товариств «Просвіта» та «Рідна хата», засновник молодіжної організації «Пласт» у Володимир-Волинському.

В. Хоміцький зазначає, що у цей період Річинський пише статті «на пластову, освітньо-виховну і суспільно-політичну тематику. Серед його досліджень з історії Церкви та релігійної думки праця «Проблеми української релігійної свідомості» (1923 р.), книга, присвячена Пласту «До щастя, слави і свободи» (1930 р.), краєзнавчий доробок «Старий город Волинь» (1938 р.) та інші» (Хоміцький, 2022: 13).

У статті «Українське церковно-музичне видавництво», яку було опубліковано на сторінках часопису «На варті», А. Річинський наголошує на відсутності у церковних хорів співів на українській мові. Як зазначає О. Альошина, А. Річинський був переконаний, що в церковному богослужінні потрібно поступово перейти з церковнослов'янської мови на українську (Альошина, 2016: 9).

У 1925 р. у Володимир-Волинському побачила світ перша нотна збірка Річинського «Всенародні співи в українській церкві», яка була адресована для сільських хорів, шкіл та народу. Це видання, на переконання автора, повинно полегшити «богослужіння в церкві українською мовою, показати перевагу й красу Служби Божої рідною мовою» (Всенародні співи в українській церкві, 1925: 3).

У передмові Річинський наголошує на необхідності сприяння українізації церкви шляхом використання хорового співу, який розповсюджений у народі та пропонує аранжування київських і старогрецьких наспівів, рекомендує змінити чотириголосся на триголосся, що буде доступнішим для невідготовлених виконавців.

Автор зазначав, що молитовний спів має особливий вплив на кожного богомольця і «парафія легко привчиться до українських молитов і зрозуміє перевагу та красу Служби Божої на рідній мові... Тоді ніякі темні сили не спинять надалі відродження й розвиток нашої прадідної Української церкви» (Всенародні співи в українській церкві, 1925: 3).

На думку П. Шиманського, «головною метою композитора було залучити слухачів до того, щоби «співати цілою церквою» (Шиманський, 2010: 23).

До збірки увійшло 30 творів, аранжування більшості з яких належить А. Річинському, хоча є кілька піснеспівів М. Тележинського («Святий Боже», «Алилуя», «Слава Тобі, Господи», «Господи, помилуй») та «Вірую» К. Стеценка.

Автор здійснює аранжування старовинних церковних піснеспівів: старогрецьких («Вечірня», «Достойно є», «Тобою благодатна»), київських («Світе тихий», «Нині відпускаєш», «Рання»), львівських («Літургія»). «Отче наш» А. Річинський подає у двох варіантах: звичайне та на старовинну волинську мелодію.

Під впливом М. Тележинського Річинський формується як композитор і представляє оригінальні композиції: «У Царстві твоїм», «Ектенія благальна», «Милість спокою» та «Многая літа», де «характерні для нього виражальні засоби подаються в концентрованому, не підлеглому зовнішній мелодичній ідеї, вигляді» (Шиманський, 2010: 23).

Збірка «Всенародні співи в українській церкві» була першою спробою самовиявлення А. Річинського. Досліджуючи хорову творчість волинських композиторів першої половини ХХ століття, П. Шиманський зазначає, що «вона побудована на винятково українському, сучасному авторові музично-церковному ґрунті... відповідає осо-

бистості композитора – яскравого громадського діяча, культурного лідера регіонального масштабу» (Шиманський, 2010: 23).

У 1926 р. у видавництві «На ватрі» вийшла наступна збірка А. Річинського «Українські церковні співи», яка відзначилася композиторською майстерністю автора. Усі твори написані у чотириголосному викладі з динамічними відтінками, агогічними відхиленнями, з використанням в окремих піснеспівах складних розмірів 5/4 та 3/2 (Українські церковні співи, 1926: 28).

Композитор звертається до створення різних за жанрами піснеспівів великої форми: антифон, кондак, херувимської, а також концерту на слова 149 псалма «Заспівайте Господеві пісню нову». До твору «Богородиці, невсипущої в молитвах» подано ремарку, що кондак Успіння Божої Матері на свята Богородиці можна співати замість концерту.

А. Річинський у збірці вміщує «Херувимську» та «У царстві твоїм», які були опубліковані у попередньому виданні. Особливість звучання нових творів полягає «у самостійності бачення словесного канону, у вивільненні власного «тихого» голосу з безосібної маси релігійного мистецького хору» (Шиманський, 2010: 26).

Погоджуємося із думкою О. Кравчук щодо оригінальної музичної мови збірки та «поєднання в духовних композиціях А. Річинського аскетичної стриманості і емоційної відкритості, чіткого «розрахунку» і запалу» (Кравчук, 2021: 204).

У 1926 р. побачила світ музична збірка пісень із богогласника «Скорбна мати», у яку ввійшло 15 творів.

У збірці «Українські колядки» (Володимир-Волинський, 1927) представлено 7 творів для мішаного чотириголосного хору К. Стеценка та 10 – А. Річинського: «Заспівали янголи», «Предвічний», «Про колядника (жартівлива)», «Славен еси», «В Вифлеємі у печері», «Пане-господарю», «О, Предвічний Боже», «Через поле широкее», «Христос Спаситель» та «Тропар на Різдво Христове» (Українські колядки, 1927: 21).

Колядки А. Річинського представлені різними жанрами (релігійні, побутові, жартівливі) та формами (від мініатюри до розгорнутої колядки-сценки), вибір мажорних тональностей зручний для виконання аматорськими хоровими колективами. Оригінальна колядка «Заспівали янголи» написана на слова С. Черкасенка із циклу «У бурі білій». На думку П. Шиманського, «структурно та технологічно вона складніша за інші й становить фантазію на тему жанру колядки... та має багато спільного з його духовними творами і в мелодиці, і в засобах її розвитку, і в характері розгортання

музичної думки, і в тому, як виглядає фактура» (Шиманський, 2010: 31).

У 1929 р. у Володимир-Волинському побачила світ збірка «Українська відправа Вечіря та Рання», яка стала вершиною композиторської творчості А. Річинського. Більшість оригінальних творів композитора написані у розгорнутій формі із використанням менш широковідомих жанрів церковного стилю. До збірки увійшов 21 твір: «Початковий псалом» з ремаркою «на старі мотиви», «Щасливий муж», «Світе тихий» у трьох варіантах, зокрема «Київське» та «Дворецького», «Нині відпускаєш», «Богородице Діво» та Рання: «Шостопсалміє», «Хваліте» у трьох варіантах, один з яких на старовинну мелодію, записану в с. Спасі, що на Холмщині, Сергієм Козицьким, «Напорочні», «Від молодості моєї», «Величає, душа моя, Господа», «І нині найславніша», «Славословіє», «Тобі, побідоносній провідниці» (народна мелодія з Галичини), «Стихира Чесного Хреста», «Покаяння» та «Над ріками Вавилонськими» (Українська відправа Вечіря і Рання на мішаний хор, 1929: 24).

Останній твір відповідає вимогам жанру концерту, однак автор не визначає його як концерт. Стає очевидним, що А. Річинський досягає спільної мети та засобів, створює об'ємне музичне полотно, у якому «неуклінна динаміка поступального образного руху «змиває» початковий епічний «наліт»: ритміка дедалі збуджується, гармонія стрімко драматизується проникненням в епічну плагальність конфліктної тоніко-домінантної функційності» (Шиманський, 2010: 28).

А. Річинський використовує у творах народно-пісенні мелодичні звороти та прийоми, характерні фактурні прийоми, ритміку та ладо-гармонічні нюанси, що вказує на власний композиторський стиль. Як зазначає О. Кравчук, «духовні композиції А. Річинського позначені незвичним поєднанням стриманості і емоційності, «твердості» або навіть сухості і психологічної чутливості, що впливало з його подвійної натури лікаря-матеріаліста з душею глибоко віруючої людини. Музична мова творів вказує на обізнаність із сучасною композиторською технікою і впевнене володіння нею» (Кравчук, 2021: 206).

Музичні твори А. Річинського користувалися популярністю. Так, колядки «Через поле», «В Вифлеємі печера» у другій половині ХХ століття входили до репертуару хору Почаївської Свято-Успенської Лаври, регентом якого впродовж 40 років був Петро Думицький. Твори А. Річинського й сьогодні є в репертуарі церковних хорів Волині та інших міст України.

У фондах Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника віднайдено частину бібліотеки Інституту церковної музики, де зберігається нотний рукопис твору А. Річинського «Над ріками Вавилонськими. До служби Великого Посту» (Косаняк, 2018: 181).

У тричастинному виданні «Літургійні співи», яке побачило світ у 2014 році в Тернополі, опубліковано твори А. Річинського: «Хвали, душе моя, Господа: Антифон II», «Єдинородний Сину: Антифон II», «У Царстві Твоїм: Антифон III», «Херувимську пісню», «Тобі співаємо», «Отче наш», «Заспівайте Господеві пісню нову: псалом 149», «Покаяння», «Над річками Вавилонськими», «Ми бачили Світ істинний», «Нехай повні будуть уста

наші» (Літургійні співи, 2014(a): 252; 2014 (b): 264; 2014 (c): 276).

Висновки. Таким чином, активна громадсько-політична, культурно-просвітницька та композиторська діяльність А. Річинського була спрямована на розвиток національної духовної музичної культури та українізації церковних відправ. Будучи одним із засновників національного церковного руху на Волині, доводив, що в церковній практиці необхідно поступово змінити використання церковнослов'янської мови на українську. А. Річинський своєю композиторською та видавничою діяльністю зробив значний внесок у розвиток національної духовної музичної культури та популяризації українських церковних піснеспівів, які й сьогодні залишаються у репертуарі багатьох хорових колективів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошина О. Початки громадсько-церковної діяльності А. Річинського на Волині у 20-х рр. ХХ ст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Релігієзнавство*. 2016. Вип. 1(13). С. 3–11.
2. Всенародні співи в українській церкві : збірка загальнодоступних церковних співів для сільських хорів, для шкіл і народу / упор. А. Річинський. Володимир-Волинський : На варті, 1925. 32 с.
3. Косаняк Н. Віднайдена колекція нот Інституту церковної музики у Львові. *Каллофонія : науковий збірник з історії церковної монодії та гімнографії*. 2018. Ч. 9. С. 161–183.
4. Кравчук О. Громадсько-політична і культурно-просвітницька діяльність Арсена Річинського (1892–1956 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Тернопільський нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2021. 310 с.
5. Літургійні співи : для мішаного хору / упор. І. О. Кір'янчук. Ч. 1. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 252 с.
6. Літургійні співи : для мішаного хору / упор. І. О. Кір'янчук. Ч. 2. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 264 с.
7. Літургійні співи : для мішаного хору / упор. І. О. Кір'янчук. Ч. 3. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 276 с.
8. Річинський А. До щастя, слави і свободи : зб. матеріалів VIII Міжнародних Річинських читань. Київ – Кременець : ТОВ «ПАПРУС-К», 2012. С. 221–260.
9. Річинський А. Проблеми української релігійної свідомості / упор. А. Колодний, О. Саган. Вид. 3-є. Тернопіль : Укрмедкнига, 2002. 448 с.
10. Скакальська І. Історія України в особах: волинська сторінка міжвоєнного періоду ХХ ст. Київ : КНТ, 2017. 94 с.
11. Українська відправа Вечірня і Рання на мішаний хор : збірка церковних співів / упор. А. Річинський. Володимир-Волинський : На варті, 1929. 24 с.
12. Українські колядки : збірка колядок / упор. А. Річинський. Володимир-Волинський : На варті, 1927. 21 с.
13. Українські церковні співи / упор. А. Річинський. Володимир-Волинський : На варті, 1926. 28 с.
14. Хоміцький В. Шлях Арсена Річинського від народження до святості, крізь призму просвітництва і автокефальних рухів. *Актуальні питання гуманітарних наук. Сер. Історія*. 2022. Вип. 55. Т. 3. С. 11–17.
15. Шиманський П. Й. Хорова творчість волинських композиторів першої половини 20-го століття : навч. посіб. Луцьк : Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 258 с.

REFERENCES

1. Aloshyna O. (2016). Pochatky hromadsko-tserkovnoi diialnosti A. Richynskoho na Volyni u 20-kh rr. XX st. [The beginnings of A. Richynskiy's public and church activity in Volyn in the 20th years of the 20th century]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Ser. Relihiieznavstvo*. – Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series: Religious Studies. Vyp. 1(13). S. 3–11. [in Ukrainian].
2. Richynskiy A. (Eds.). (1925). Vsenarodni spivy v ukrainskii tserkvi : zbirka zahalnodostupnykh tserkovnykh spiviv dlia silskykh khoriv, dlia shkil i narodu [Folk chants in the Ukrainian church : a collection of publicly available church chants for village choirs, schools, and the people]. Volodymyr-Volynskiy : Na Varti. 32 s. [in Ukrainian].
3. Kosaniak N. (2018). Vidnaidena kolektsiia not Instytutu tserkovnoi muzyky u Lvovi [A collection of sheet music from the Institute of Church Music in Lviv was found]. *Kalofoniia : naukovyi zbirnyk z istorii tserkovnoi monodii ta hymnohrafii*. – Kalophony : a scientific collection on the history of church monody and hymnography. Ch. 9. S. 161–183. [in Ukrainian].

4. Kravchuk O. (2021). Hromadsko-politychna i kulturno-prosvitnytska diialnist Arsena Richynskoho (1892–1956 rr.) [Social, political, cultural, and educational activities of Arsen Richynskyi (1892–1956)]. dys. ... kand. ist. nauk : Ternopil : Ternopilskiy nats. ped. un-t imeni Volodymyra Hnatiuka. 310 s. [in Ukrainian].
5. Kirianchuk I. O. (Eds.). (2014a). Liturhiini spivy : dlia mishanoho khoru [Liturgical chants: for mixed choir]. Part 1. Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan. 252 s. [in Ukrainian].
6. Kirianchuk I. O. (Eds.). (2014b). Liturhiini spivy : dlia mishanoho khoru [Liturgical chants: for mixed choir]. Part 2. Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan. 264 s. [in Ukrainian].
7. Kirianchuk I. O. (Eds.). (2014c). Liturhiini spivy : dlia mishanoho khoru [Liturgical chants: for mixed choir]. Part 3. Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan. 276 s. [in Ukrainian].
8. Richynskyi A. (Eds.). (2012). Do shchastia, slavy i svobody [To happiness, glory and freedom] : : zb. materialiv VIII Mizhnarodnykh Richynskykh chytan. – Collection of materials of the VIII International Richynskykh Readings. Kyiv–Kremenets : TOV “PAPIRUS-K”. S. 221–260. [in Ukrainian].
9. Richynskyi A. (2002). Problemy ukrainskoi relihiinoi svidomosti [Problems of Ukrainian religious consciousness] (3nd). Ternopil : Ukrmedknyha. 448 s. [in Ukrainian].
10. Skakalska I. (2017). Istoriiia Ukrainy v osobakh: volynska storinka mizhvoiennoho periodu XX st. [The History of Ukraine in Persons: Volyn Page of the Interwar Period of the 20th Century]. Kyiv : KNT. 94 s. [in Ukrainian].
11. Richynskyi A. (1929). (Eds.). Ukrainska vidprava Vechirnia i Rannia na mishanyi khor : zbirka tserkovnykh spiviv [Ukrainian Vespers and Matins for mixed choir : a collection of church hymns]. Volodymyr–Volynskyi : Na Varti. 24 s. [in Ukrainian].
12. Richynskyi A. (1927). (Eds.). Ukrainski koliadky : zbirka koliadok [Ukrainian carols : a collection of carols]. Volodymyr–Volynskyi : Na Varti. 21 s. [in Ukrainian].
13. Richynskyi A. (1926). (Eds.). Ukrainski tserkovni spivy [Ukrainian church chants]. Volodymyr–Volynskyi : Na Varti. 28 s. [in Ukrainian].
14. Khomitskyi V. (2022). Shliakh Arsena Richynskoho vid narodzhennia do sviatosti, kriz pryzmu prosvitnytstva i avtokefalnykh rukhiv [Arsen Richynskyi’s path from birth to sainthood, through the prism of enlightenment and autocephalous movements]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Ser. Istoriiia. – Current issues of humanitarian sciences. Ser. History. 55. T. 3. S. 11–17. [in Ukrainian].
15. Shymanskyi P.Y. (2010). Khorova tvorchist volynskykh kompozytoriv pershoi polovyny 20-ho stolittia [Choral works of Volyn composers of the first half of the 20th century]. Lutsk : Volynskyi nats. un-t im. Lesi Ukrainky. 258 s. [in Ukrainian].